

glorium sibi erigant. Nullum ergo sub sole medicamentum est, quod maiori egeat cautela, præ opio, & ubicunque timeri potest sinister euentus, non dandum opium. Cordatus debet esse medicus in eius usu, & cautus. Cordatus contra osiores eiusdem, mortem inde timentes, vel prædicentes, vano metu, vt in dysenteria & aliis casibus. Cautus, ne famæ maculam aspergat, quam cautissimus sæpe vix euitare potest. Quod si hinc præuideat hæc medicus, siue moriturum ægrum, & reuera conclamatum esse, consultius est, vt fata suo mori sinat, nec in medicamentum mortis causam deriuari patiat, siue cauillationem exinde enasci posse. Optime progredietur, si minori dosi acquiescat. Generatim etiam nocet, magis opium, vbi mors imminet a suffocatione spirituum, minus respectiue, si resolutio sit nimis, in hac enim, si intra terminos naturæ adhuc consistat, provide reliquis iuncta cordialibus opiata, refracta dosi, spiritus quasi dispersos & palantes vniunt, ne dissipentur. Ast si deiectæ vires penitus, nec æger facultate animali amplius pollet erigendi se, ligando easdem, succumbere faciunt.

LIBRI II. SECTIO II. CAPUT XV.

De

Errhinis & Ptarmicis.

INter topica euacuantia insigniora sunt ERRHINA & PTARMICA. Vt faustum omen ex sternutatione & veteres sumpsere, teste *Xenophonte*, l. 3. de *exped. Cyri* p. 286. & hodie id vulgatum est; ita & medici merito prognosticum hoc attendunt, & ipsi sternutationem cient non raro pro salute corporis.

Illu-

Illustrare horum actionem licebit, si quædam a parte agentis, remedii, quædam a parte patientis, narium, consideremus huc facientia. Ponemus enim (1.) vt expirationem, ita & excretionem feri per nares fieri continuam, eamque duplicem, insensibilem, quæ cum respiratione eadem est, seu coincidit saltem, & manifestam, pituitæ mucique nomine venientem. Hæc vero non raro impeditur, vnde videas quosdam vix gaudere beneficio emunctionis, ita vt ne mica quidem feri recrementitii viam hanc ordinariam teneat, deflecente hinc cursu vitioso ad bronchia, vel remorante & stagnante eodem in poris ossis ethmoidi, seu cribrosi. Promouenda ergo hæc ipsa est excretio, si vitare velimus inconuenientia inde enata, imo & olfactum sæpe ipsum reparare, adde & excrescentiam polyposam præcauere, quæ non raro ex hoc fonte propullulat, vel promouetur saltem.

(2.) Prospicere nares & toti, & parti; toti quidem, seu cordi inprimis per insensibilem illam *ἄνευσι*, parti vero seu cerebro per sensibilem magis. Glandulas cerebri cribra esse, per quæ perpetuus humoris fluxus destillat, pluribus experimentis abunde constat, vt adeo non diu durauerit sententia illorum, vel applausum meruerit, qui cerebrum ab omni reatu in catarrhis absoluerunt sustinuerunt, quasi sanguis ad sacrum cerebri ascensurus omnem in naribus deponat serosam viginem, non aliter, ac Turcas calceamenta exuere oportet, ingressuros in Moscheas suas, quas vocant. Adest sane humor serosus, adsunt viæ, adsunt pori, adest os cribrosum, vt peruium esset transituro humori, adsunt papillæ glandosæ infinitæ, stillantes & exudantes serum.

(3.) Vim feri elasticam nullibi magis, quam in naribus visi. Admiranda est actio, sternutatio, licet primo intuitu videatur leuissima. Ponamus enim absolui eandem irritatione, fusione & liquatione, & excretionem ipsa; hæc tamen nondum satisfaciunt, quin desiderari aliquid queat. Id vero optime suppleri posse videtur, si attendamus vim feri elasticam, expansionem, hoc loco maxime promotam a conditione & archeo loci. Elasticum est serum in naribus & explosiuum ob tene-

ritudinem subtilis membranæ, quæ facillime cum afficiatur, facillime quoque in motum citatur aereum & rarefactiuum eiusdem. Elasticum est ob transeuntem aerem, qui continuo dum traducitur, huic virtuti elasticæ inseruit, primo quidem quasi remoram passus, vt hac ipsa pausa sua maiori impetu explodatur, vnaque cum ipso rarefactum & attenuatum serum. Elasticum est ob anfractus, gyros, cavernas, & cavitates, quæ omnia strepitum adaugent, & multiplicant. Elasticum denique ob spirituum animalium concursum, vnde fibræ neruæ concitatæ e papillis glandosis exprimunt humorem, & hic rarefactus easdem membranulas & fibras sollicitat, vt, concursu hoc facto, tota quasi anticamera cerebri, membranosa compages, exurgat, & explosionem vna præstet.

(4.) Sal stimulare, liquare, fundere & in motum ciere serum. Proprium hoc est omnium & commune singulis. Idque tum per se præstat, tum explosiuo principio inprimis factum. Quicquid explodi debet, elastica vi gaudeat oportet; quicquid elasticam vim exerere, attenuari, moueri, agitari, cieri, nihil enim est aliud vis elastica, quam motus citior, expansio, rarefactio. Vnde tantisper in motum citatus humor serosus differt aerem illic ferendum, hinc vero eo promptius & citatius accersit, ex quo fit sternutatio. Omnis sternutatio fit ab aere tanquam materia prima. Omnis sternutatio fit a sero rarefacto & exploso, tanquam a materia secunda & aerem modificante. Quin imo ipsa mora laudata vim elasticam vtriusque accersit. Subiectum enim humidum calido successiue & æqualiter effumat, exhalat, *ad egus* & in æqualiter facta quasi conclusionem, exploditur. Par hic est ratio.

(5.) Sal magis pansum magis stimulare, obtusum & implicatum minus agere, & refracte. Illud enim sui iuris est, hoc principio destructiuo, humido, retusum & dilutum. Si vllibi id valet, merito attendendum est in ptarmicis & errhinis. Non agunt salia, nisi soluta; soluta vero in minori liquore vt magis concentrata, ita fortius & efficacius agunt; & contra vis dispersa debilior est vnita. Valet id ipsum tum ab extra, quando studio, vel inuiti experimur id ipsum ab admittis effluuiis consimilibus aptis; tum ab intra quoque, quando serum, salium vehiculum, eadem narium mem-

membrana aduehit, vt ibi expandens stimulum effectum hunc exerat, vt in catarrhis.

Ex his ipsis fufius paulo allatis facile patet, quamam sint errhina, qua sternutatoria, seu qua naribus debentur coniunctim topica.

Hinc l. *Quascunque vim elasticam seri promouent, & consequenter aeris conclusi & remorantis eruptionem, sunt & dicuntur ptarmica.* Promouent & inferunt vim elasticam hanc, experimento vel aeris fodi magis, subtilissima effluuia mercurialia, siquidem toto die id experimur, quando ex conclauis ocluso prodimus in sudum. Nouimus virum reuerendum, qui tempore verno æstiuo florentibus rosis vel vitibus nunquam poterat exire & cum reliquis communi vitali aura refectoria frui, quin statim in infinitas sternutationes rueret.

Promouent & cient eandem omnia acria sicca, particulis fa-
linis foeta, tum volatilibus, tum fixis sibi relictis, & particulis sulphureis remixtis, nominatim triplicia: *cephalica*, purgantia & alia; & quidem ficciora vt euaporatio eo magis penetret, & penitus afficiat. *Cephalica* sunt ptarmica, præcipue, quod caput simul roborent; vt fl. lil. conuall. maioran. spec. de maior. Mynf. diatabac. Mynf. ambra, moschus, quo pertinent etiam ol. maior. ipsum & similia, pulueribus refracte addita, item spec. diamb. diamosch, aliquando castoreum, sem. nigell. pulu. sternut. Rul. &c.

Ex purgantibus instar omnium est helleborus albus, qui & hinc a Germanis vocatur *Nieswurts*. Tacemus gialapam, colocynthidem, & plurima purgantia alia. Non omnia enim sternutationem excitantia sunt vel dicuntur talia reuera, tum ex hac classe, tum sequenti, sed vt noxia potius cauenda, quod excessiua acrimonia vellicent plus quam par est.

Tertio enim loco quoque quæuis acria id præstant, speciatim vero ex vegetabilibus ptarmica, tabacum & piper omne, inprimis vero euphorbium; ex mineralibus vitriolica, ptarmicorum apex, inprimis vitriolum album, quod & ptarmicum est & errhinum eximum, vt alia non memoremus.

Hæc ipsa sunt sternutatoria, tum *ἐκ τῶν γαστρονομῶν* adhibita, tum per accidens, inuitis admissa naribus, quod in operationibus chemicis & pharmaceuticis, vt & alias toto die contingit. Vnde, quod ex dictis claret, alia sunt vsitata, alia inusitata, alia vt sciantur & caueantur, alia vt applicentur & profint.

2. *Quacunque serum liquant & fundunt e papillis glandosis narium, citra vim elasticam seri, aeris & spirituum animalium, sunt & dicuntur errhina.* Licet enim vi vocis errhina generalius notent omnia naribus indita; vsu tamen recepto specialius illa dicuntur, quæ non sternutationem excitant, sed citra eandem operationem suam præstant. Adeoque ptarmica actionem exerunt magis completam, errhina incompletam; illa fortius, hæc remissius, vnde vt purgantia minori dosi data sunt lenientia, ita & errhina & ptarmica eadem esse possunt, modo dosi discriminentur.

Liquant & fundunt ergo errhina non minus ac illa, sed retusa & correctæ quasi. Retunduntur particulæ aciores salinæ, imprimis aqueis; aqua enim explosioni contraria, siccitas obstetricans. Vnde quæ in sicca forma erant ptarmica, humida porrecta, sunt errhina: maiorana, *ϑ*lum album, *ϑ* & flores *ϑ**ci, *ϑ**tus, colcothar *ϑ*li, subtilibus etiam atomis sternutationem excitant, imò ob violentiam posteriora dicta ne in vsum quidem cedunt. Sin solvantur in aqua, vel alio liquore, non item, & liquant tamen egregie. Atque hinc errhina lustrare possumus familiaria magis & egregia. Tale est *∇* maioranæ, summe deprædicanda in variis affectibus. Laboret quis coryza, odoratu amisso, obstructione narium, hauriatur tantillum aquæ maioranæ, compressa nare altera, & aqua s. in os præsumpta; repetatur id bis vel ter, sentiet levamen insigne. In vsu hinc nobis est frequenti tum per se, tum cum *ϑ*lo albo & elaterio, seorsim vel coniunctim remixta, si v. g. *℥*β. *∇* maior. *ϑ*l. alb. gr. j. ij. iij. & elater. tantundem pro re nata addatur.

Tale est succus anagall. fl. purpur. succus maioranæ & betæ, vt *∇* anagall. succ. irid. nicotionæ &c. non memoremus. Vt & vapor raphani rustici ex tritu culinario exurgens id satis docet. Tale est *ω*us *ϑ**ci, imprimis vinosis, qui & penetrantior est

est & efficacior, errhinum nunquam satis depradicandum, in epilepsia, lipothymia, apoplexia, affectibus soporosis, hysteris & similibus, quin etiam in anxietatibus summis a doloribus ipsis confurgentibus.

Fieri etiam errhinum tale ex tempore potest, quando Θ cum in lixiuium] quodcunque iniicitur, mox enim vrinositatem pandit, quo pacto nouimus inter alia quendam iuuenem doloribus capitis intensissimis, & a fascino ortis putatis leuatum. Adhibetur $\sim \Theta$ ci ad odorandum solum, efficacissimo cum vsu. Soliti etiam sumus quandoque, in epilepsia v. g. addere $\circ$ ruta, salu. succ. gtt. j. vel alteram, & parum ∇ apopl. vel eff. castor. insigni cum effectu. Tale est liquor ξ ii --- ati, si affuso ∇ i extrahatur, quo remedio polypum aliquando curauimus, item ∇ x ξ les alix, si vlcera narium maligna adfint.

Retunduntur particulae acriores etiam aliis formis mollioribus, quibus irretiuntur quasi & inuisantur, adeoque mitius agunt, quod exemplo elaterii, mellis rosati, insignis absterforii, & linimentorum errhinorum ex fl. lil. conuall. cum ol. nicot. irin. &c. add. $\circ$ maior. gtt. j. vel altera clarum est.

Retunduntur, si non immediate applicentur, vt particulas acutas infigere membranosis partibus possint, sed adoretenus saltem, vnde nigella appensa amuletum est catarrhorum, odore suo dissipans & in motum ciens serum. Par ratio est aliorum, diuerso sine applicatorum. Facit hoc, si grossiores paulo pulueres recipiantur. Tacemus, retundi eandem acrimoniam, & liquantem saltem reddi, per mixtionem naturalem, si terreis immerfae sint magis, quam in rem elegantissimum locum legere licet apud *Peter. c. 3. obs. 63.* vbi puluerem heliotropii seu scorpioidis cum gossypio bis in die naribus immisum polypi specificum remedium scribit, carnes liquans & dissoluens citra morsum.

Retunduntur denique, si minori saltem dosi actiuitatem moderemur, eamque miscela quoque temperemus, vel ipsis etiam corrigentibus debitis, nec attractio fiat penitior. Illustrabimus hoc ipsum exemplo tum ab aliis, tum a *Schotto* depradico *Phys. Cur. l. 12. c. 4. p. 1532.* vbi meminit circumforanei cuiusdam, qui

in Palæstina aliquot annos versatus erat. Habuit hic pulverem, cuius exigua portiuncula, quantum apice cultelli sustentatur, naribus imposita, & sine attractione retenta, prolicuit e naribus ac faucibus catarrhos ac foetidos humores tanta copia, sine vlla tamen violentia, vt, qui curam patiebatur, sentiret notabiliter dictos humores e capite extrahi atque ad nares & fauces confluere. Multis curam adhibuit semper cum emolumento. Afferuit, pulverem confieri ex radice aliqua Arabiz; nulli tamen, vel nomen radice aperire voluit.

Describit talem pulverem ex euphorbio *Rolsincius O. & Meth. comm. p. 608.* ex euphorb. p. j. rad. ir. Flor. pij. vocant alii apoplegmatistum euphorbii. Hic ex narium & palati membrana spongiosa & glandulosa elicit copiosam pituitam mucosam. Vt fluxus facilitetur, ligneo bacillo inserto dentibus, os teneatur apertum. Habentur ibidem etiam plura exempla errhinorum egregia. Quod sit attractio fiat, vel in dosi non obseruetur accurata proportio, sternutationem fortiter ciet. Legi de eodem medicamento meretur *Ep. Germ. Ann. I. Obs. 34.* vbi plura habentur. Forlan etiam correctum fuit magis medicamentum, vel, quod ibidem innuitur factum quoque, cum aqua administratum.

Vsum vero horum remediorum cum cautelis coniunctim addemus, sequentibus porismatibus. 1. Errhina ac ptarmica vsu gaudent priuato, atque publico, vixque late patente. Priuato, quando indicatio est ipsis naribus medendi, siue sanguis sit sistendus, vt in hæmorrhagiis, vbi ischæma conueniunt, siue vlcera & fœtor sint abstergenda ac curanda, vt in ozæna, vbi Θ *ci cum $\circ$ maioranz oleosum redditum experti sumus optimum, seu sordes educendæ, vt post variolas, vel in infantibus quoque, vbi emollientia & confortantia ex ol. amygd. d. maior. profunt; vt de coryza & aliis casibus communibus dicamus nihil. Ipsa tamen errhina priuato huic fini, vt ptarmica publico, magis velificantur. 2. Errhina & ptarmica motum seri promouent; sicubi restagnat, vel euacuari desideret, vnde caput purgia audiunt. Motum promouent, seu blandius, vt priora, seu efficacius & impetuosius, vt posteriora. Motum promouent tum mediate ex capite, vna enim

enim & perpetua est communio vaporum salivalium & lymphaticorum, tum immediate ex naribus ipsarumque glandulis. Motum feri, spiffescentis, torpidioris & *ovva* *q' ego ubi passim* & in ichorem putrilaginosum fatifcentis. Quandoque enim in ossis ethmoidei confinis residens humor, obstructis poris, nec aere sufficienter ventilatus, odorem ingratum concipit, siue iam in vicus facessat, seu minus, quæ causa est fœtoris narium ordinaria. Vbicunque ergo per has vias motus feri promouendus est, illa ex vsu sunt. Euacuant humores præsentis, abundantes & remorantes, vnde in catarrhis & aliis officium faciunt, liquando & liquatam deplendo lympham. Hinc

3. *Perpetua inter euacuans medicamentum & euacuandam materiam debet esse proportio.* Id quod vt valet in purgentibus, diaphoreticis, diureticis &c. ita etiam in sternutatoriis. Omne euacuans supponit humorem, quo denegato frustra est stimulus. Dantur hinc sicciore, quibus idem est, ac si e pumice aquam velimus elicere. Hinc vt in affectibus serosis vnice profunt, ita in reliquis nocent. Hinc peccant, qui continuo pulueres errhinos naribus attrahunt. Sicciore sunt tamen nonnulli, & assuetudine solidatæ magis membranæ, vnde minus læduntur, vel afficiuntur, neque enim sternutant inde. Quem in finem vt hauriri possint tales pulueres inculpate, & cum successu, sine noxa, hodie mitiores & suaues talismodi in quibusdam officinis asseruantur pulueres, qui non tam mouent sternutationem, quam confortant, maioris vel minoris apparatus, imo vel ex solo schœnantho g. m. puluerisato id ipsum parare licet, vna alteraque gutta ꝑ rosar. medicato.

4. *Sternutatoria ergo, seu errhina roborant.* In oculis solenne est non paucis, talibus vti frequentius. Licebit & medico. f. a. talia præcipere, vt caput leuetur, & tum præseruandi vsu, tum curandi ordinare eadem. Roborant & lenant caput oneratum & debile a causa positua, si graue est, si spiritus non sui iuris, non agiles, sed irriteriti & in somnum & lassitudinem proni. Roborant per accidens, euacuatione excrementitii humoris serosi facta; roborant per se, virtute cephalica subtili volatili prædita.

5. *Errhina & sternutatoria excitant archeum.* Excitant archeum

archeum capitis, in affectibus soporosis, apoplecticis, & suffocatione hysterica, magis tamen fere errhina in praxi, quam sternutatoria, vnde sub latitudine hac spectant huc naribus admota suffimenta, etiam ex charta accensa in histericis, ex pennis accensis, & apoplectica amara, balsamo hysterico, quæ singula, si fatemur quod res est, non tam agunt, irradiatione ad cor per pulmones, quam per cerebrum facta. Odores immediatum habent contactum cum spiritibus magis animalibus, quam vitalibus. Illi quippe sensus & motus sunt organa, excitari vero archeus non potest, nisi per excubitores vitalis regię, sensum & motum dispensantes spiritus animales. Excitant archeum musculorum, adæquate, concussu abdominis adiuto & consequente compressione versus inferiora, in partu difficili, teste experimento *Heerii obs. 14.* & *Haruae l. de partu*; secundina retenta & lochiis retentis, imo & mensibus, quale exemplum habet *Hild. cent. 3. obs. 53.*

6. Errhina euacuant & corrigunt, ptarmica discutunt & displodunt humores. Illa absument & minuunt, hæc rarefaciunt & rarefactos displodunt humores; hinc caput levant & singultum tollunt, quod hinc inter remedia eiusdem præcipua refert *Plato*. Singultus pro causa habet flatum intimius affligentem, qui dum mouetur, non promouetur, & spasmus ventriculo inducit atque præcordiis, ptarmica discutunt halituosam mineram, & ne *ἀνω* concuti possit corpus, concussionem totius abdominis & diaphragmatis excutiunt, quod ibi male inhæret; unaque motu concurrente, & archeo excitato calorem adaugent. Hinc *6. aphor. 13.* recte asseritur, singultu detento, a repletione scilicet, si sternutationes, *π/αγμοί*, ad sufficientem discussionem superuenerint, non vt morbus morbo, sed vt remedium, singultum tollunt.

7. Vbicunque vi elastica peccat serum in capite, vel non, vel cautissimo conueniunt ptarmica. Vt enim quando vis elastica promouenda est, vnice profunt, & a natura instituuntur sternutationes, ita vicissim data eadem vix locum inueniunt. Fit id ipsum in vertigine & epilepsia. In vtriusque his errhina sunt optima, roborando & discutendo, volatilia, odorifera, balsamica, iam ex-

posi.

posita. Sed cum, iuxta vetus dictum non ineptum, sternutatio sit parua epilepsia, caute mercandum est eo casu cum sternutatoriis. Parua est epilepsia, subiugabilis nempe naturæ, parua est epilepsia ad extra, momentaneo motu, vt epilepsia magis est ad intra, vnde & producta sternutatione sæpe epilepsia oritur. Notum est ex historiis, aliquando sternutatione epidemia, sine dubio cum maligna vel pestilenti feбри coniuncta, plures fuisse mortuos, quem in finem etiam Litania, seu preces illæ publicæ inuentæ & exortæ laudantur. Fortior omnino fuerit hic & convulsivus motus. Duo pueri cum certarent sternutationum numero & frequentia, quis alterum superare posset, alter eorum in epilepsiam lethalem incidit, alter in vertiginem periculosam. Hinc sternutatio & præcedit epilepsiam & sequitur, diuersis de causis; præcedit onerata natura, sequitur vincente. Hinc in præxi nostra non facile præscripsimus ptarmica pro epilepticis, ast errhina sæpissime; imo & vulgus hanc in rem allium confectum naribus admouet solenniter; nec vertiginosis quoque facile, quibus balsama apoplectica magis profunt. Est enim & in hoc affectu vis elastica fumosa, peregrina. Requiritur semper ad sternutationem materia excutienda, & robur natura, ne inde irriteretur magis, quam iuuetur. Hinc etiam eo casu, quando plus iusto sternutatio producitur, lac in nares tractum pro acrimonia demulcenda, experimento Foresti, Hildesb. & aliorum, conuenit.

8. Partibus afflictis non est addenda afflictio. Effertur hoc ipsum alio canone in scholis medicis recepto, non esse euacuandum per loca affecta, quæ nempe sustinere id onus excretionis oportet. Adeoque, præter duo illa dicta requisita, ad sternutationem commodam præstandam etiam tertium necessarium est, nempe robur partium concurrentium. Vt itaque profunt speciatim errhina eo casu, si domestico vitio vlcibus, excrescentia, fætere, hæmorrhagia, aliisque laborent nares; sic ptarmica minus habent locum, si nares facile stillent sanguinem, nam & sternutatio hæmorrhagias præcedit, acriore titillante sanguine appellente. Non, si pulmones sputo cruento vel phthisi, costæue fractura laborent; imo nec in astmate, de quo vid. Cortes. cent. 2. de quæsit.

M m m

per

per *epist. p. 102.* Hinc *Cous Coac. prenot. c. 3. l. 174.* sternutationes in morbis circa pulmonem, & antecessisse & succedere malum esse refert. Non, si abdomen robore concussorio non polleat, ut in hernia quacunq̄ue.

9. *Organis sensuum sternutatoria facile nocent.* Concurrunt & hæc, licet secundario, patiuntur vna, si non agunt. Animadvertit id *Abr. Schopfius l. de legitima utendi ratione præsidiorum medicorum s. 15. p. 94.* vbi male intellecto *1. apb. 21.* quosdam inpingere docet. Aphorismus hic est; quæ educere oportet, (per varia excretioni destinata loca) quo maxime vergunt, (& aptius educi queunt) eo (per emetica, purgantia, diaphoretica, emunctoria capitis,) ducenda (euacuanda esse,) per loca conuenientia (ita ut & sequax eo sit materia, & locus excipiendo, educendoque aptus.) Nequaquam, ait, semper est imitanda natura, ut dum symptomatice per oculos & aures mouet. Seu non conueniunt debilibus oculis, vel auribus, in ophthalmia, auditus difficultate, multo minus vero dolore. Sunt enim (verba sunt auctoris) hæc partes (ut & sensus tactus ipse per se in capite, & organon olfactus) sensu tactus exquisito donatæ, ob id acribus medicamentis, quibus vacuationes a capite mouere necesse est, vehementer irritantur, dolor & calor excitatur impensius, quod intendimus non consequimur, imo eius loco surditatem, cæcitatem, aliumve insignem harum partium affectum molimur. Sic ex sternutatione nimia neruorum opticorum obstructionem, & ex hac cæcitatem consecutam obseruauit & curauit *Fabrit. Hild. cent. 1. obs. 14.* Odoratum ablatum, tinnitum aurium, & alia symptomata *idem Cent. 4. obs. 14.* & matronam sternutando mortuam *obs. 12.* notauit. Exemplum talismodi triste & nos obseruauimus. Matrona quædam, adhuc in viuis, ante viginti circiter annos laborat oculi finistri rubedine & debilitate. Medicus inter alia ordinat succum betæ, vitro misso paulo grandiori, vnciali, vel maiori adhuc; iubetur haurire in nares profuturum humorem, ut deriuato ad nares acriori sero, liberaretur ab obsessione ingrata oculus. Illa, mole vitri inducta, sanitatis cupida, diligenter naribus inculcat medelam, sed tristis cum effectu, inde enim concussionem facta oculi humores turbari, inuerti,

inuerti, & de statu suo deiici, vt paulo post cœcitas omnimoda, cum imminutione bulbi, sequeretur, nullo modo reparabilis.

10. *Ptarmica nec nimis frequenter, nec acriora conueniunt.* Solet enim commotio cerebri maioris sæpe mali causam præstare, ex conatu ad expellendum fortiori factò. Valet ergo & de his *1. aph. 25.* si qualia oportet purgari, hoc loco per sternutatoria, purgentur, confert, & facile ferunt; si contraria, difficulter. Et *aph. 23.* Excreta enim non copia sunt æstimanda, sed si qualia oportet exeant, & *Φέγει ἐν Φόβῳ; facile ferunt æger.* Valet id imprimis in infantibus, in grauidis, quibus sternutasse inconsultum est, imo & senes sicciore magis ab iis cauere debent. Optima sunt confortantia, & cephalica; moderate vsurpata hæc vegetam reddant naturam, immoderate deiiciunt a tono partes, serum nimis euocant. Tantum ergo est euacuandum in genere, quantum serum peccat in corpore, idque superfluum, ne vtile profundamus cum inutili, alimentarium cum excrementitio, vt quidem vulgus confundit eadem,

LIBRI II. SECTIO II. CAPVT XVI.

De Masticatoriis & Salivantibus.

Quando abuti solet natura viis alimentariis ad excrementa reiicienda, quod vomitus exemplo clarum est; id imprimis quoque fit per os in genere. Maxime enim itererat, vt plura loca essent pro recrementis eliminandis. speciatim vero sero. Non solum per vrinam, & per sudorem ordinarius euacuationis huius locus est; verum quoque per os, tum ordinarie pro capite purgando, tum consecutiuè pro reliqua *M. S.* ipsa. Vnicuique loco nobiliori tanquam conclauì attexit locum ignobiliorem, vt expurgaretur camarina.

MASTICATORIA dicuntur ab adhibendi modo. Quando ingesta masticantur, prompte affluit, ceu primum & antecedens menstruum, salua, miscenda cum cibus & deglutienda. Sin opus sit

Egitt

M m m z

non